

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора педагогічних наук, професора

Солдатенка Миколи Миколайовича

на дисертаційне дослідження *Підгірного Олега Валерійовича* з теми «**Формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі професійної підготовки**», подане на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дисертації та її зв'язок із планами відповідних галузей науки

Сьогодення вимагає переосмислення засадничих позицій функціонування майже всіх державних інституцій. Система освіти нашої країни, як невіддільний елемент соціокультурного простору не залишається осторонь цих процесів. Сучасний етап розвитку вищої освіти пов'язаний з переходом до практичної реалізації нової освітньої парадигми, яка спрямована на створення цілісної системи безперервної освіти, на розширення сфери самоосвітньої діяльності студентів в умовах активного використання здоров'язбережувальних, інклюзивних, фізично-розвивальних технологій, які дають можливість формувати та розвивати самоосвітню компетентність, навички самоорганізації та самоосвіти у майбутніх фахівців.

Підгірний Олег Валерійович виконав дисертаційне дослідження керуючись таким положенням: провідним принципом підготовки майбутніх учителів фізичної культури є підготовка до «lifelong learning» – «освіти впродовж життя», що залежить від уміння самостійно та систематично розширювати власний кругозір у вибраній предметній галузі, оволодівати інноваційними формами та методами фізичного виховання (корекційно-оздоровчими, інклюзивними, спортивно-масовими, здоров'язбережувальними фізкультурно-реабілітаційними), опанувати новітній професійний інструментарій.

Отже, не викликає сумнівів актуальність даного дослідження.

Дослідження виконано відповідно до наукової теми кафедри педагогіки «Мультиплікативна парадигма професійного становлення фахівців» (№ 0114U007157), що входить до тематичного плану науково-дослідних робіт Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Проведений аналіз дисертації О. В. Підгірного дає підстави розглядати її як завершений та цілісний доробок з проблеми, важливої для вітчизняної педагогічної науки та освітянської практики. Науково-поняттєвий апарат дисертації визначено відповідно з вимогами до такого рівня робіт і є достатнім для розв'язання окреслених дисертантом завдань. Всебічному розв'язанню завдань наукового пошуку сприяла коректно використана система теоретичних та практичних методів дослідження, широка джерельна база. Обґрунтованість наукових результатів роботи забезпечено методологічним і теоретичним обґрунтуванням вихідних концептуальних положень; використанням апробованого діагностувального інструментарію; репрезентативністю масиву досліджуваних, експериментальною перевіркою гіпотези, висновків; використанням комплексу методів дослідження, що є адекватними меті та завданням дослідження; якісним і кількісним аналізом одержаних даних; експериментально-дослідною перевіркою висунутої гіпотези; статистичною обробкою результатів педагогічного експерименту.

Дисертація є дослідженням, що представляє собою плідну спробу системно проаналізувати та структурно інтегрувати наукові, методологічні та методичні розвідки щодо підготовки майбутніх учителів фізичної культури на сучасному етапі розвитку освіти в Україні. Зміст дисертації підтверджує досягнення мети і вирішення завдань дослідження.

Відтак, можна стверджувати, що пропозиціям, розробкам та висновкам, які представлені в дисертації властива повнота та логічність викладу, достатній рівень обґрунтованості та достовірності.

Наукова новизна та теоретичне значення одержаних результатів (нові факти, одержані дисертантом)

Характеризуючи наукову новизну виконаного дослідження, слід зазначити, що дисертаційна робота за своєчасністю постановки проблеми та операційно-технологічним її вирішенням позитивно вирізняється з-поміж численної низки досліджень цієї проблематики.

Підгірним О.В. *вперше* визначено та науково обґрунтовано педагогічні умови формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів фізичної культури (актуалізація міждисциплінарної інтеграції у процесі професійної

підготовки майбутніх учителів фізичної культури; фасилітаційна підтримка становлення особистості майбутніх учителів фізичної культури; залучення майбутніх учителів фізичної культури до активної самоосвітньої діяльності); схарактеризовано зміст феномена «самоосвітня компетентність майбутнього вчителя фізичної культури» в координатах міждисциплінарних досліджень; розроблено модель (інформаційно-аксіологічний, конструктивно-праксеологічний, індивідуально-акмеологічний етапи) формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів фізичної культури; визначено структуру самоосвітньої компетентності майбутніх учителів фізичної культури (особистісний, діяльнісний, світоглядний компоненти); критерії оцінювання (суб'єктний, інструментальний, професійний) із відповідними показниками; описано рівні сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх учителів фізичної культури (високий, задовільний, низький).

Спираючись на вищезазначене можна стверджувати, що дисертаційна робота вирізняється науковою новизною.

Оцінка змісту та завершеності дисертації

Дисертаційна робота складається з двох розділів, кожен з яких характеризується певним внеском у розвиток теорії і методики професійної освіти.

У вступі обґрунтовано вибір теми дослідження, її актуальність; указано на зв'язок із науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу, схарактеризовано методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичну значущість роботи; подано відомості щодо апробації та впровадження одержаних результатів; наведено загальну кількість публікацій, структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі «Теоретичні засади формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів фізичної культури в процесі професійної підготовки» висвітлено методологічні орієнтири дослідження та теоретичну платформу формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів фізичної культури; визначено зміст і структуру феномена «самоосвітня компетентність майбутніх учителів фізичної культури»; науково-обґрунтовано педагогічні умови формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів фізичної культури; конкретизовано зміст понять «самоосвіта», «самостійна робота», «самоосвітня діяльність».

Упорядкування джерельної бази дослідження та систематизація всієї палітри тлумачень базових понять (самоосвіта, самостійна робота, самоосвітня діяльність) як форм пізнавальної активності суб'єкта, дозволило дисертанту

виокремити їх феноменологічні характеристики: самостійність, когнітивна потреба й пізнавальний інтерес, організованість і цілеспрямованість, системність та систематичність, самосвідомість і самоконтроль.

Спираючись на це, автор презентує власне бачення змістового ядра та структурно-логічної форми феномена «самоосвітня компетентність майбутнього вчителя фізичної культури» таким чином: внутрішню спрямованість особистості на самоідентифікацію, самореалізацію і самовдосконалення як суб'єкта професійної (освітньої-виховної, фізкультурно-спортивної) діяльності та концентрує прагнення особистості реалізовувати освітній, професійний і творчий потенціал на аксіологічно-світоглядному рівні за наявності сформованої професійної позиції. Самоосвітня компетентність майбутнього вчителя забезпечує здатність студента: студіювати й засвоювати, систематизувати та модернізувати професійні знання щодо інноваційних освітніх та виховних технологій (особистісно-зорієнтованих, фізично-розвивальних, корекційно-реабілітаційних, спортивних, здоров'язбережувальних, інклюзивних, ерготерапевтичних); самостійно і свідомо проєктувати індивідуальний освітній маршрут у координатах парадигми освіти впродовж життя шляхом рефлексійного конструювання самоосвітньої діяльності, координації способів і технологій її здійснення.

Розроблено структуру самоосвітньої компетентності майбутнього вчителя фізичної культури та доведено, що її компонентами є особистісний, діяльнісний і світоглядний компоненти.

Визначено педагогічні умови, що забезпечують формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів фізичної культури: актуалізація міждисциплінарної інтеграції у процесі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури; фасилітаційна підтримка становлення особистості майбутніх учителів фізичної культури; залучення майбутніх учителів фізичної культури до активної самоосвітньої діяльності.

У другому розділі «Експериментальне дослідження ефективності педагогічних умов та моделі формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів фізичної культури» прописано логіку і зміст експериментального дослідження; визначено критерії сформованості самоосвітньої компетентності із відповідними показниками; схарактеризовано рівні сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх учителів фізичної культури; розроблено й упроваджено діагностувальну та формувальну методики, модель та методику формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів фізичної культури; репрезентовано результати констатувального і прикінцевого етапів експерименту.

Складна феноменологія самоосвітньої компетентності, як міждисциплінарна категорія, спонукала дисертанта до її експериментального опрацювання за різними проєкціями: педагогічні умови, що забезпечують формування самоосвітньої компетентності студентів (як концепт та концентр технології формування явища, що досліджується); модель формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів фізичної культури (як домінанта, магістральний цільовий вектор, що визначає методологічні координати, прагматику й аксіоматику експериментальної роботи); методика формування самоосвітньої компетентності студентів спеціальними засобами та методами (як універсальний механізм і функційна метасистема впливу всієї палітри технологій на компоненти конструкту, що досліджується).

Перевірено ефективність педагогічних умов і моделі формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів фізичної культури у професійній підготовці шляхом порівняння результатів діагностувальних зрізів на початковому та прикінцевому етапах експерименту. Для цього автором роботи використано декілька методів математичної статистики.

Для характеристики ступеня лінійної залежності між двома вибірками застосовано коефіцієнт кореляції Пірсона, що дозволило зафіксувати зв'язок між особистісним, діяльнісним і світоглядним компонентами ($0,7 < r$). Додаткова обробка експериментальних даних статистичними методами (емпіричне значення критерію Пірсона більше за критичне) довела результативність здійсненого експерименту з імовірністю 95%.

Загальні висновки відображають основні результати дослідження відповідно до його завдань. У роботі зроблені узагальнення й умовиводи, правильно оформлені додатки та список використаних джерел.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів.

Одержані О. В. Підгірним результати дослідження мають вагомe значення для педагогічної науки, полягають у визначенні методологічних, теоретичних, технологічних і методичних засад формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі професійної підготовки; складають підґрунтя для подальших наукових розвідок з проблеми формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів різних спеціальностей.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (акт впровадження № 2066/30/3 від 14.12.2020), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (акт впровадження № 3344 від 12.10.2020), Прикарпатського національного

університету імені Василя Стефаника (акт впровадження № 01-23/287 від 14.12.2020), Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (акт впровадження № 19 від 24.06.2020).

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Аналіз публікацій О. В. Підгірного засвідчив їхню кількісну та якісну відповідність вимогам до оприлюднення результатів кандидатської дисертації. Авторські ідеї презентовано у 18 публікаціях автора, з яких: 6 статей у наукових фахових виданнях, 3 публікації у періодичних міжнародних наукових виданнях (1 – у співавторстві), 8 праць апробаційного характеру, 1 – додатково відображають результати дослідження.

Рекомендації щодо можливого використання у практиці роботи закладів освіти

Убачаємо практичне значення роботи у розробленні елективного курсу «Основи формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів фізичної культури»; програми роботи педагогічної майстерні-гуртка «Педагогічна майстерня вчителя фізичної культури»; системи дослідницьких завдань проблемного характеру, диференційованих за рівнем складності; серії індивідуальних творчих проєктів для оптимізації загальнотеоретичної та фахової підготовки студентів; сценаріїв інтегрованих лекційних занять та щоденників педагогічної практики; мануалу діагностувальних методик (анкети-питальники, карти аналізу педагогічних ситуацій) для вимірювання особистісно-професійних якостей студентів, рівня їхніх професійно-зорієнтованих знань та вмій;

Основні положення та результати дослідження впроваджено в практику роботи 4 закладів вищої освіти у різних регіонах країни.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації

Ознайомлення із текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою, змістом та оформленням він відповідає вимогам, що ставляться МОН України. Зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Зауваження та побажання щодо дисертаційної роботи

1. У першому розділі автор дисертації вцілому дослідив розгортання дослідницької думки вітчизняних учених щодо понять «самостійна робота», «самоосвіта», «самоосвітня діяльність» та «самоосвітня компетентність».

Проте зауважимо, що в методологічному плані не зовсім коректним є протиставлення (розмежування) понять «самоосвіта» та «самостійна робота» (с.44 дисертації) і, відповідно, «самостійна робота» та «самоосвітня діяльність» (с.121 дисертації).

2. На нашу думку, аналіз наукових джерел виглядав би більш переконливим, якби дисертант висвітлив також досягнення іноземних практиків, методик їх роботи щодо опанування технологіями самоосвітньої діяльності майбутніх фахівців.

3. Презентована модель формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів фізичної культури у професійній підготовці (с.115) є адекватною. Було б доцільним назвати тип моделі: структурна, організаційна, функціональна, структурно-функціональна тощо. Таке доповнення до моделі підкреслило б її роль в освітньому процесі.

4. Заслуговує на увагу використання дисертантом у ході формувального етапу експерименту різноманітних авторських форм роботи зі студентами з метою формування самоосвітньої компетентності. У такому разі, бажано представляти їх, класифікуючи за параметрами, як «традиційні» чи «інноваційні».

5. Зважаючи на використання у дисертації різноманітних термінологічних сполучень, прямо пов'язаних із концептом «самоосвіта» (самоосвіта, самоосвітня робота, самостійна робота, самоосвітня діяльність, самовдосконалення, самореалізація, самоідентифікація тощо), доречним видається складання словника-тезауруса з проблеми дослідження та його подальша публікація, що може бути корисним у контексті підготовки майбутніх учителів інших профілів.

6. В роботі виявлені окремі неточності, опечатки та стилістичні огріхи (с.с.4,7,16 автореферату; наприклад, вирази: ... «володіти навичками самоосвіти та самостійної роботи»(с.44 дисертації); ...виконання вправ повинно супроводжуватись «рефлексивним самоаналізом» (с.81 дисертації); ... «критерій вимірює систему показників...».(с.91 дисертації).

_____Проте, висловлені зауваження та побажання не є принциповими (а деякі, може, є дискусійними) і аж ніяк не впливають на загальну позитивну оцінку кандидатської дисертації Підгірного О.В. _____

Загальні висновки і оцінка дисертації

Рецензована робота характеризується глибиною теоретичного аналізу і вагомістю методичних пропозицій. Дисертація є завершеною науково-дослідною роботою, виконаною в контексті нових наукових підходів до професійної освіти.

Ураховуючи актуальність теми, наукову новизну отриманих результатів та їхню практичну значущість, а також відповідність поданої роботи чинним вимогам пп. 9,11-14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24 липня 2013р. зі змінами та іншими інструктивними вимогами МОН до кандидатських дисертацій, вважаємо, що дисертація *«Формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі професійної підготовки»*, подана на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, сприятиме якісним змінам у професійній підготовці педагогічних кадрів для професійно-педагогічної освіти в Україні, а її автор – *Підгірний Олег Валерійович* заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор,
провідний науковий співробітник відділу
теорії і практики педагогічної освіти
Інституту педагогічної освіти
і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України

М. М. Солдатенко
М. М. Солдатенко